

ביאורים

העובדה שאנו יודעים שהתורה היא חכמה אלוהית, מביאה אותנו להתייחס אל דבריה באופן שונה לחלוטין. ראינו לעיל שיש להתבונן היטב על הקשר שבין מצוות התורה שנכתבו בסמיכות זו לזו, וללמוד ממנו, גם אם במבט ראשון נראה שאין כל קשר ביניהן. כאן אנו רואים שיש להתבונן היטב בניסוח המדויק של ציווי התורה, שמותאם בדיוק למצווה ולמה שאנו צריכים ללמוד ממנה.

בשלושה מקרים כתבה התורה שעל הדיינים להקפיד לדרוש ולבדוק היטב את העניין הבא לפנייהם - בעדים זוממין, עובדי עבודה זרה ועיר הנידחת (עיר שלימה שאנשיה עובדים עבודה זרה), ממקרים אלה, למדו חז"ל לשאר המקרים, שגם בהם הדיינים צריכים לבדוק היטב.

הר"ן מלמד אותנו שיש להתבונן ולנסות להבין מדוע דווקא מקרים אלה הם המקרים שהתורה ראתה לנכון שהם יהיו היסוד ללימוד עניין זה. הוא מסביר שלפעמים מגיעה לבית הדין עדות על מקרים שהסבירות שהם אכן אירעו, היא דחוקה ורחוקה, ולכן צריך לבדוק היטב האם העדות נכונה. לכן אומרת התורה שבשלושת המקרים הללו, שלא אמורים להיות מצויים בעם ישראל, יש צורך לבדוק ולחקור היטב. נוסף לכך, הר"ן מלמד שלא די לשים לב באילו מקרים התורה כתבה שיש צורך לבדיקה מיוחדת על ידי בית הדין, אלא יש לעשות כן גם בנוגע לניסוח המדויק של התורה. עבודה זרה היא העבירה החמורה ביותר שבתורה, ולכן הסבירות שמישהו יעבור עבירה זו היא נמוכה, ואם יש עדות על אדם שעבד עבודה זרה צריך לבדוק היטב אם היא נכונה. אם הדבר נכון ביחיד, על אחת כמה וכמה שקשה מאד להאמין שעיר שלימה בארץ ישראל תתרחק עד כדי כך שכולם יחטאו בעבירה החמורה ביותר בתורה - עבודה זרה. לכן עדות שכזו מצריכה חקירה ודרישה מעמיקה יותר וזו הסיבה לצורת הניסוח החריף שבחורה התורה - "ודרשת וחקרת ושאלת היטב", הכולל שלושה ביטויי חקירה וציווי לעשות זאת 'היטב'. גם המקרה הנוסף שעליו אמרה התורה שיש לבדוק היטב - עדים זוממים, הוא מקרה נדיר, כפי שיפרט הר"ן בהמשך.

הרחבות

• האם עבודה זרה רלוונטית?

התחיל בעגש עבודה זרה עצמה, וכתבה באחרונה לרחק מציאות הדבר. הר"ן כתב שאין ישראל נמשכים לעבודה זרה מפני שהיא עברה חמורה מאד. לעומתו כתב המהר"ל שיצר עבודה זרה הוא היצר הכי חזק במציאות ולכן גם ישראל נמשכים אחריו אל החטא [נצח ישראל ג], כפי שהרבו לחטוא בימי בית ראשון, וכיצד אם כן חלק הר"ן? אפשר לומר שהמהר"ל מדבר על אדם פרטי, וכפרט בודד יתכן שימשך לחטוא בחטא זה, ואכן, בהמשך הדברים הר"ן כותב שאצל היחיד תתכן משיכה לעבודה זרה. אולם כאן הר"ן מתייחס אל הכלל כולו הסולד מעבודה זרה מפאת עליונות נשמתו שאינה מניחה לשעבד עצמה לחפץ דומם ומוגבל. על פי דברי הר"ן, התורה, שכתבה את איסור עבודה זרה עצמו רק בסוף הפרשה, פונה בעיקר לציבור החוטא בעברה זו כמו בעיר הנידחת. יוצא אפוא שבאופן טבעי הציבור אינו נמשך לחטא הזה, וכשבכל אופן חטאו בכך - מצאנו שלא חסכו הנביאים בביקורת קשה.

לעיל ביאר הר"ן, שלעומת מעלתן של ישראל, אצל הגויים התפשטה העבודה הזרה במימדים גדולים. על אף שהגויים מודים במציאות ה', הם סוברים שה' מרומם כל כך שלא שייך שישגיח על בני האדם השפלים. מסקנתם הפילוסופית הייתה שהנכון הוא לעבוד את הכוכבים על מנת שישפיעו טובה לעובדיהם, מאשר את ה' שאינו משגיח על בראויו [לקראת סוף הדרוש התשיעי, ד"ה 'מצורף']. דבריו אלו חולקים על הרמב"ם [הלכות עבודה זרה א, א] הסובר שטעות הגויים נבעה מסברה בלבד, שיש לכבד את גרמי השמים כיוון שהבורא נתן להם שליטה עוצמה ושליטה בעולמו.

שאלות לדין

מדוע קשה יותר להיכשל בעבודה זרה מאשר בשאר העבירות?

אם הייתה לנו סנהדרין היום, האם היינו ממיתים את כל מי שעובד עבודה זרה?

לעילוי נשמת דו"ה בת צבי פדרמן ע"ה

דרישה וחקירה
מרובה לפי רוחק
המציאות

ואחר שהזהיר על הדברים האסורים מפני חק עבודה זרה, התחיל בעגש עבודה זרה עצמה, וכתבה באחרונה לרחק מציאות הדבר. והתחיל ואמר (דברים יז א): "פי ממצא בקרבך באחד שעריך" וגו', ומפני שהענין הזה היה רחוק שימצא שאיש מישראל ילך ויעבד עבודה זרה, מה שאין פן בשאר העברות אשר יכשלו בהם רבים לתקף היצר, לפיכך כתיב (שם שם ט): "והגד לך ושמעת ודרשת היטב". והנה מצינו הלשון הזה בתורה בשלשה מקומות - האחד: בעיר הנדחת, שכתוב בה (שם יג טו): "ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר" וגו', והשני: כאן בעבודה זרה (שם יז ט): "ודרשת היטב והנה אמת נכון הדבר", והשלישי: בעדים זוממין (שם יט יח): "ודרשו השפטים היטב". ואף על פי שרבותינו זכרונם לברכה דרשו שכן הדין בכל דיני ממונות, ולמדו מכאן לתן האמור של זה בזה, כדאיתא בריש פירק "היו בודקין אותו בשבע חקירות" (סנהדרין ט א), ואמרין בגמרא: "מנא הני מילי", אמר רב יהודה: אמר קרא: "ודרשת וחקרת ושאלת היטב" - בעיר הנדחת; והגד לך ושמעת ודרשת היטב - בעבודה זרה; ודרשו השפטים היטב - בעדים זוממין, אף על פי כן אני אומר: שלפיכך נכתבו אלו הלשונות באלו המקומות בלבד, להעיר אותנו שכל דבר שמציאותו רחוק - אין ראוי שיאמינו השופטים ושיענישו הנחשד עליו אלא אחר הדרישה הגדולה. וכפי רחק המציאות, פן הענין ראוי הוא שתהיה הדרישה יותר גדולה. ואין ספק, שאין בתורה עברה יותר חמורה מעבודה זרה, וכפי חמור שבה ראוי להיות נכשליה מועטים, ושאין ראוי שיחשד שנכשל בה איש, רק אחר חקירה גמורה. אבל מה שהוא רחוק מזה - שעיר אחת פלה יספיקו אנשיה לעבר עברה חמורה, ומפני זה הפליג להאריך בעיר הנדחת שנתחזק בדרישה וחקירה ושאלה מאד, ולפיכך כפל הלשון ואמר: "ודרשת וחקרת ושאלת היטב", לפי שהענין רחוק מציאותו מפני חמור העברה ומפני היות נכשליה מרבים, ולכן אין ראוי שיאמרו רק אחר תקלית החקירה. אבל יחיד העובד עבודה זרה אין מציאותו רחוק כל כך כמציאות רבים העובדים אותה, ומפני זה לא צוה השופטים להפליג בחקירה כל כך כמו שצוה בעיר הנדחת, ושם אמר: "ודרשת וחקרת ושאלת היטב", וכאן לא אמר אלא: "ודרשת היטב". ואף על פי כן, מפני שמצוא איש אחד נכשל בעבודה זרה יותר רחוק מהמצוא נכשל בשאר עברות מפני חמור שבה, לפיכך נכתב בה: "ודרשת היטב" - להורותנו שאין ראוי לחשד חשד ולהעניש איש מישראל על הדבר המרחק פנה אם לא אחר טוב הדרישה.

לרחק מציאות - אינה מצויה. תקף - חזק. מנא הני מילי - מנין אלו הדברים (שצריך לחקור את העדים בשבע חקירות). אמר קרא וכו' - כתוב בפסוקים שבע פעמים לשונות של דרישה וחקירה. להעיר - לעורר. רחוק מזה - פחות מצוי מיחיד העובד עבודה זרה. תכלית החקירה - החקירה הגמורה. להפליג - להרבות מאוד.